

bî (İskenderiye 2006) ve Mahmûd Fevzi el-Münâvî'nin *Şevki Dayf: Lemeât ve kelimât* (Kahire 2007) adlı eserleri Şevki Dayf hakkında yapılan önemli çalışmalarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Mehdî Allâm, *el-Mecma'iyûn fi hamsine 'âmen*, Kahire 1406/1986, s. 127-128; Tâhâ Vâdî, "Şevki Dayf sîretü 'âlim ve mesretü insân", *Mecelletü Külliyyeti'l-âdâb-Câmi'atü'l-Kâhire*, L/2, Kahire 1990, s. 1-24; Sâmî Süleyman Ahmed, "Kitâbâtü Şevki Dayf: Bibliyogrâfiya ve mülahazât", *Fusûl*, LXVII, Kahire 2005, s. 381-390; M. Mahmûd ed-Dürûbî, "Şevki Dayf mü'errihan li'n-neşri'l-'Arabîyyi'l-'kadîm", *el-Ahmediyye*, XXI, Dübey 2005, s. 299-360; Câbir Uşfûr, "Şevki Dayf: el-Ma'nâ ve'l-kıyme", *el-Ehrâm*, Kahire 21/3/2005; Âdil Süleyman Cemâl, "Şevki Dayf hâtîmetü'l-muhakkikîne'r-ruvvâd", *MMMA* (Kahire), L/1-2 (2006), s. 173-197; A. N. Staif, "Dayf, Shawqî", *Encyclopedia of Arabic Literature* (ed. J. S. Meisami – P. Starkey), London 1998, I, 184; Abdullah el-Cebbûrî, "Şevki Dayf", *Meusû'atü Beyti'l-hikme li-'âlâmi'l-'Arab*, Bağdad 1420/2000, I, 241-242; Mahmûd Fâhûrî, "Dayf, Şevki", *el-Meusû'atü'l-'Arabîyye*, Dimaşk 2005, XII, 417-418.

SEDAT ŞENSOY

ŞEVKİ EFENDİ

(ö. 1957)

Bahâilîğin kurucusu
Bahâullah'ın oğlu ve halefi
Abdülbahâ Abbas Efendi'nin,
ölümünden önce
Bahâiler'in ruhanî lideri olarak
tayin ettiği büyük torunu
(bk. BAHÂİLİK).

ŞEVKİ EFENDİ, Mehmed

(bk. MEHMED ŞEVKİ EFENDİ).

ŞEVKUTARAB

(شوق و طرب)

Türk müzikisinde
bir birleşik makam.

Nazarî-Amelî Türk Musikisi adlı eserinde Mehmet Suphi Ezgi, Abdülbâki Nâsır Dede'nin *Edvâr'ında* (*Tedkik u Tahkik*) şevkutarab makamının III. Selim tarafından terkip edildiği ifadesinin bulunduğunu söylemesine rağmen *Tedkik u Tahkik*'te böyle bir kayda rastlanmamaktadır. Şevkutarab makamı, acem-aşiran perdesinde karar eden makamlar sınıfına dahil olup inici-çıkıcı seyir özelliğine sahiptir. Makam, yerindeki sabâ makamı dizisine yine yerindeki acem-aşiran makamı dizisine eklenmesiyle meydana gelmiştir. Fakat

özellikle küçük formdaki eserlerin, acem-aşiran dizisinin tamamıyla değil acem-aşiran perdesindeki çârgâh beşlisiyle karar ettiği görülür.

Şevkutarab makamının giriş seyrinde sabâ makamı çok önemli bir yer tutar. Bu sebeple makamın birinci merteye güçlüsü sabâ makamının da güçlüsü olan do (çârgâh) perdesidir ve bu perdede zirgüleli hicaz çeşniyle makamın yarım karar yapılır. İkinci merteye güçlü ise sabâ makamının durak perdesi olan la (dügâh) perdesidir ki bu perdede sabâ dördlüsü ile asma karar yapılır. Burada Arel-Ezgi nazarî sisteminde bulunmayan bir özellikten söz etmek gerekir. Şevkutarab makamında da sabâ makamında olduğu gibi zaman zaman hicaz ve şehnaz perdeleri 1-2 koma kadar dik basılır. Özellikle şehnaz perdesi bazan, çârgâhtaki zirgüleli hicaz dizisinin uzzâl makamının bir kısmı ile yer değiştirmesiyle veya dik-hisar perdesinde bir segâh beşlisinin seyre katılmasıyla bu özellik kendini belli eder.

Şevkutarab
makamı
seyir
örneği

makamın da özellikleri belirtilip gezinildikten sonra acem-aşiran perdesinde çârgâh çeşnili tam karar yapılır. Bazan acem-aşiran dizisinin tamamı ile değil sadece acem-aşirandaki çârgâh beşlisi ile de tam karar yapılabilir.

III. Selim'in hafif usulündeki peşrevi ve saz semâisiyle hafif usulünde, "Der sipihri sînem dâğ-ı mahabbet kevkebet" mısrayla başlayan kârı; zencir usulünde, "Perçem-i gül-püşunun yâdiyla feryâd eyledim" mısrayla başlayan bestesi; "La'i canbahşını sun bezrme ey şûh emelim" mısrayla başlayan ağır semâisi ve, "Gönlüm yine bir gonca-i nâzik-tene düştü" mısrayla başlayan yürük semâisi; Şâkir Ağâ'nın ağır aksak usulünde, "Sünbüller içinde göricek verd-i izârın" mısrayla başlayan şarkısı; Ali Nutkî Dede'nin (Hamâmîzâde İsmâil Dede) Mevlevî âyini; Zekâi Dede'nin evsat usulünde, "Bir muazzam pâdişahsın ki kulundur cümle şâh" ve III. Selim'in aynı usulde, "Cenâbındır şeh-i pâkîze-meşreb yâ Resûlallah" mısralarıyla başlayan tevşihleri; Abdülkadir Töre'nin düyek usulünde, "Doğdu ol sadr-ı risâlet bastı arş üzre kadem" mısrayla başlayan ilâhisi bu makamın örneklerindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hâşim Bey, *Musikî Mecmuası*, İstanbul 1280, s. 41; Suphî Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1933-40, I, 199-201; IV, 254; Hüseyin Sâdeddin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri* (haz. Onur Akdoğan), Ankara 1991, s. 163-165; İsmail Hakkı Özkan, *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleri*, İstanbul 2006, s. 517-519.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

ŞEVVAL (الشوال)

Hicrî yılın onuncu ayı.

Sözlükte "yukarı kalkmak, yükselmek; kaldırmak" anlamlarındaki **şevl** kökünden türeyen **şevvâl** kelimesi kamerî yılın ramazandan sonra ve zilkadeden önce ge-

len onuncu ayının adıdır. Bu ayın İslâm'dan önce Arab-ı bâide (Âd ve Semûd) döneminde **dâbir**, Arab-ı âribe döneminde **vâğil** (**vağl**) diye adlandırıldığı nakledilmektedir. Şevval adı Arab-ı müsta'ribe devrinde kullanılmaya başlanmış ve İslâmiyet'ten sonra da kullanımı devam etmiştir. Şevval kelimesinin onuncu aya ad olması değişik şekillerde açıklanmıştır. Araplar kamerî ayların eski adlarını değiştirirken bu ay yaz mevsiminde havanın sıcak olduğu bir döneme rastladığı için bu adın verildiği rivayet edilmiştir. Develerin çiftleşme mevsiminde kuyruklarını kaldırmalarından dolayı bu şekilde isimlendirildiği ya da havanın çok sıcak olması sebebiyle develerin sütünün azalması yüzünden bu adla anıldığı şeklinde açıklamalar da mevcuttur.

Araplar şevval ayını uğursuz kabul ettiklerinden bu ayda nikâh kıymazlardı. Resûl-i Ekrem, Hz. Âişe ile şevval ayında evlenerek bu inancın yanlış olduğunu göstermiştir. Ramazan bayramının birinci günü olan şevval ayının ilk gününde oruç tutmak haramdır. Hz. Peygamber'in, "Ramazanı oruçla geçirip buna şevvalden altı gün ilâve eden kimse bütün yılı oruçlu geçirmiş gibi olur" meâlindeki hadisi (Müslim, "Şiyâm", 204) dikkate alınarak bu ayda altı gün oruç tutmanın müstehap olduğu kabul edilmiştir. Bu orucun bayramın hemen ardından ara verilmeden tutulması daha faziletli sayılmakla birlikte aralıklarla tutulması da mümkündür. Şevval ayı zamanda hac aylarının ilkidir. İslâm tarihinde şevval ayında meydana gelen bazı olaylar şunlardır: Benî Kaynukâ' Gazvesi (2/624), Uhud Gazvesi (3/625), Huneyn Gazvesi (8/630), Tâif Gazvesi (8/630), bir rivayete göre Hz. Peygamber'in oğlu İbrâhim'in vefatı (10/632). Osmanlı Devleti'nde memurların tayinleri (tevcîhat) Tanzimat'tan önce şevval ayında yapıldığı için bu tayinler "şevval tevcîhati" diye isimlendirilirdi. "Mükerrerem" sıfatıyla da anılan şevval Osmanlı belgelerinde "ج" kısaltmasıyla gösterilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "şvl" md.; *Kâmus Tercümesi*, III, 1391-1392; Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, *el-Eyyâm ve'l-eyâlî ve's-şühûr* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Kahire 1400/1980, s. 46, 52; Mes'ûdî, *Mürûcü'z-zeheb* (Abdülhamîd), II, 205; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhâkî, *Fezâ'ilü'l-evkât* (nşr. Adnân Abdurrahman Mecîd el-Kaysî), Mekke 1410/1990, s. 325-334; Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvîni, *'Acâ'ibü'l-mahlûkât*, Beyrut, ts. (Dârü's-şarkî'l-Arabî), s. 71; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, I, 158; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (Şemseddin), II, 376, 379; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, VIII, 455, 461; Enîs Ferîha, *Esmâ'ü'l-eşhûr ve'l-'aded ve'l-eyyâm ve'tefsîru me'ânihâ*, Trablus 1988, s. 71-73, 75-77; Pakalın, III, 346, 482; "Şevvâl", *el-Mevsû'atü'l-'Arabîyyetü'l-'âlemîyye*, Riyad 1999, XIV, 284-285.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

ŞEY (الشيء)

Var olan, var olması mümkün olan yahut zihinde tasavvur edilebilen varlık.

Sözlükte "diledi, istedi" anlamındaki **şâe** fiilinden masdar-isimdir (**şey'** çoğulu eş-yâ'). Fiilin diğer masdarı **meşîet** olup **şey** kelimesinin mânasıyla ilişkilidir. Bazı dil âlimleri bu ilişkiden ötürü **şey** kelimesine "dilenen, istenen" anlamı vermiştir. Hakkında haber verilen her nesne, konu için kullanıldığı belirtilen **şey** (*Tâcü'l-'arûs*, "şy'e" md.) Arap gramerinde yüklem öznesini, mantıkta yüklem konusunu oluşturacak bir kavram olarak da düşünülmüştür. Râgıb el-İsfahânî, **şey** için "bilinebilen ve hakkında haber verilebilen" şeklinde bir tanım yapar ve kelimenin hem ism-i mef'ûl, hem ism-i fâil anlamında kullanılabileceğini söyler. Meselâ, "De ki, tanık olmak bakımından hangi şey daha büyüktür?" meâlindeki âyette (el-En'âm 6/19) geçtiği gibi Allah hakkında kullanıldığında fâil, "De ki, Allah her şeyin yaratıcısıdır" âyetinde (er-Ra'd 13/16) olduğu gibi başka varlıklar için kullanıldığında mef'ûl mânası taşır ve Allah'ın yaratmayı dilediği bütün nesnelere ifade eder. Nitekim meşîet de "Allah'ın dileyip yaratması" demektir. Şeyler de ilâhî meşîetin konusu olarak düşünülmelidir (*el-Müfredât*, "şy'e" md.). Muhammed b. Ahmed el-Hârizmî, **şey** kelimesini kelâmcıların terimleri arasında zikrederek "kendisinden söz edilmesi ve kendisine delâlet edilmesi mümkün olan" şeklinde tanımlar (*Mefâtihu'l-'ulûm*, s. 43). Tahânevî de "ister mevcut ister ma'dûm olsun, ister muhal ister mümkün olsun, kendisi hakkında veya kendisi sayesinde bilgi edinilebilen yahut hüküm verilebilen" biçiminde bir ta-